

Annemarie Sorescu, Biljana Sikimić

49. Din lexicul dialectal al satului Gradskovo

Textul dialectal din satul vlah Gradskovo, care este situat la nord de Zaječar, lângă granița cu Bulgaria, a fost înregistrat la 24 iunie 2000, în convorbirea cu Radojević Nikola (1914), Surdović Mladen (1927) și Vasiljević Radica (1933). Înregistrarea durează circa 150 de minute. Temele discutate au fost sărbătorile de peste an, legendele și basmele populare. Conversația a fost condusă de Slavoljub Gacović și Biljana Sikimić.

Prezentăm aici materialul lexical obținut în urma transcrierii convorbirii, făcută de Annemarie Sorescu. Graiul din satul Gradskovo aparține sub-dialectului muntean al limbii române, conținând un mare număr de sărbisme și calcuri lexicale din graiul sârbesc de contact. Lexemele incluse aici au fost comparate cu DEX-ul (*Dicționarul explicativ al limbii române*), fiind selectate, cu mici excepții, doar cuvintele care nu apar acolo. Am prezentat, în schimb, lexemele care sunt înregistrate în DEX cu alt sens. Această culegere dialectală, pe lângă regionalisme românești, conține și un mare număr de împrumuturi locale, sărbisme total sau parțial adaptate sistemului limbii române.

Am adăugat, la finalul culegerii de material lexical pentru ilustrare, un fragment din convorbirea înregistrată în satul Gradskovo.

A

- ái**, s.f., pl., ani; godine
Să plîngi nouă ai, să umpli nouă vedre, nouă ciubere de apă și atunci să-ți vină ochii...
- alátrá**, v.i., I, a lătra; lojati
Și copoi de la gaură a pornit să alătre...
- áll**, conj., dar, însă; ali (<sh. ali)
Ali el se gîndi cum să făcă...
- áma**, conj., interj., dar, însă; ama (<sh. ama)
Am fost, ama știi cum am învățat? Ama, faci tu mie or nu-mi faci?
- argásí**, v.i., IV, a lucra, a sluji; argatovatí, raditi
Putem noi să ne-ogodim așa: Eu să-ți argăsăsc un an de zile și nimica nu-ți fac, decît să-mi faci tot asta de mincare, că mie mult îmi place.
- astál, astále**, s.n, masă; sto, astal (<sh. astal)
Ne-am dus la biserică, la oboru' bisericii, cu astale, cu clupe.
- aurezá**, v.i., I, sens necunoscut; nejasno značenje

Danacii cînta din fluiet și fetili-aurezînd a cîntat din gură.; Și-a cîntat lăutarii, și lumea, mulerili-aurezat, și-a răcnit oamenii.

B

- baș**, adv., chiar, tocmai; baș (<sh. baš)
Rusalii baș acușa sint. Ama să știi că eu baș de Rusalii nu știu decît nu lucrăm la lînă pe Rusalii. Eu aia știu.
- băștea**, s.f., grădină; bašta (<sh. bašta)
Aia e alta. Aia e cînd se fură bășteaua ori bostanu'. Atuncea muerile obično se dezbracă-n piel'ea goală, lapdă tot d'e pă ea și să tăvăl'e în locu' ăla acolo d'e und'e e cul'es d'e către ăla.
- bez brîghe**, loc. adj., fără nici o grijă; bez brige (<sh. bez brige)
Un popă, el n-a avut nici o grijă. Și s-a dus și-a scris pe ușă acolo pop bez brighe.
- bezobrázna**, s.f. (atestat numai în această formă), nerușinare, obrăznicie, obscenitate; bezobrazluk (<sh. bezobrazan)
Este una poveste și mai teșca, ama are un parțiel de bezobrazna.
- bîrcái**, v.i., IV, a scurma, a săpa; kopati, prčkati
Și el s-a dus la furnigari acolo și-a bîrcăit și a găsit grîu ș-a dus grîu la ăla.
- bîř**, s.m., sg., băř, bîřă; motka
Dumn'ezău a făcut moară, să macine la moară. Și acolo el trage cu bîřu' boabele. Dumn'ezău trage cu bîřu' boabele. Le macină.
- bor**, s.m., fit. Pinus silvestris, pin; bor (<sh. bor)
Acolo s-a facut da ăl bătrîn a știut muntele ăla care este, este bor acolo, este frunză verde.
- bostán, bostáni**, s.m., parcelă unde se cultivă bostani; bostan, bostaniște
Aia e cînd se fură bășteaua ori bostanu'.
- boz, bóřl**, s.m., fit. Sambucus ebulus, plantă erbacee cu miros neplăcut, bozie; burjan

La Joimari, muerile s-a sculat dă noapte și-a făcut focu' cu boji.

- brăcîre, brăcîřl**, s.f., cingătoare de lînă țesută la războl, bříu; pojas
Tată, doboară brăcîřlil tele, să facem și bou' nostru mîndru ca bou' lu' comșiu.
- bre**, interj., cuvînt cu care atragem atenția cuiva că ne adresăm lui; bre
Aaa, bre, taică, nu mai am bani. – Ia-mi, că te spun la muma!
- bugár, bugári**, s.m., bulgar; Bugarin
Am fost, ama știi cum am învățat? Atuncea pe vremea la bugari am fost. Și am fost dve godline la sîrb.

C

- căpătîřl, căpătîřle**, s.n., cap, capăt, început; početak
Să iau de la căpătîřl...
- cărîndár, cărîndáre**, s.n., calendar; kalendar
Ai noștri, zăinat fiindcă nu l-a lăsat acia, pe urmă joia alaltă a făcut pe lpsu-ăl mic. Da' el pe cărîndare opște nu postolește.
- čergá, čéřgl**, s.f., pătură de lînă, țol, velință, scoarță; čerga, prekrivač (<sh. čerga)
Șpihovenii zic pătură la čéřgá.
- chîndfe, chîndřl**, s.f., după amiază; posle podne (<sh. ikindija)
Și-a cîntat lăutarii, și lumea, muerili-aurezat, și-a răcnit oamenii. Pînă la chîndie. La chîndie ne-am luat astalili, clupili și-am venit acasă.
- cingîre, cingîřl**, s.f., vas adînc, de aramă sau fontă, în care se gătește mîncarea, țingire, căldare; șerpa
Pe urmă, pun'em cununa la cingî're, căldare, ce este, și ne ducem și mulgem oile prin cununa aia.
- ciocîřf**, v.t., IV, a ciopiți, a ciopli, a tăia; sečí
El n-a mai văzut nici ce e ciocan, nici ce e topor, nici ce e nimic, și-a pornit acolo să taie, să

ciocîrtească, cu firezu' a-nceput să le scurteze, și le-a spart, nu s-a mai ales nimic din pădurea aia.

clisf, v.t., IV, a curățja; čistiti (<sh. čistiti)

Știi ce? Tăiai o rață și-o clisfi și o pregății și o luai să venim să mîncăm toți colea, fiindcă s-a-ntîmplat așa ceva.

clubăr, clubére, s.n., vas mare făcut din doage de lemn și prevăzut cu toarte, avînd diferite întrebunțări; čubar

E, păi dacă n-ai nici o grijă, să-mi spui unde e mișlocu' pămîntului și cite ciubere de apă sînt în mare?

clútură, clúturi, s.f., găleată sau vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scoas apa din fîntînă; čutura

Mă dusei la ciutură să scot apă, vărsai în ciutură...
cîrst, s.m., sg., cruce; krst (<sh. krst)

A fost cruce! Lîngă ulm a fost cîrst. Și aicea, la biserică a fost, da' și-acolo, la zăpisc, la ulm.

cîra, adv., pușin; malo

Vineri am lăpădat apă. Pe urmă n'-am dus la ogaș cu cîra boji ce mai am lăsat.

clúpă, clúpe, s.f., bancă; klupa (<sh. klupa)

Ne-am dus la biserică, la oboru bisericii, cu astale, cu clipe.

cóbelljă, cóbellje, s.f., uneltă de lemn curbată, cu toarte la capete, care se poartă pe umeri și servește la transportul găleților, cobiliță; kobilica (<sh. kobilica)

Și ea a cules fragi și lîna s-a făcut neagră și ea a luat cobellița...

comșiu, comșil, s.m., vecin; sused, komšija (<sh. komšija)

Aude el ceva gură în casă. Se trage la fereastră, cînd mumă-sa cu comșiu...

cosiță, costițe, s.f., șuviță de păr; kika

Sîmbătă s-a-ncurat caii și ziceam că: Sîntoad'ere, Sîntoad'ere, dă-mi costița capului ca pe coada

calului. Așa strigam noi, fetili.

D

danác, danáci, s.m., băiat, fecior, flăcău, mire; mladić, momak, mladoženja

Și noi băgam ou-n sîn și danacu' a ven'it d'e coló, f'-e-a luat de după cap și îl-a băgat mîn-n sîn și-l-a at ou' din sîn.

dis-de-noapte, adv., dimineața devreme, în zori; u ranu zoru

Cînd știu eu, c-am fost mică, noi ne ieșiam dim-in'ața cu oman. Dis-de-noapte ne leșiam.

dobarî, v.t. și r., IV, a coborî, a da jos; siliti și el s-a dobarît din tufan și s-a dus la soră-sa.

dom, s.m., sg., casă, gospodărie; dom, kuća (<sh. dom)

Pe urmă lasă-n deal și fac oră, cîntă copiii cu flulerili, cîntă și dup-aia vin în sat și se duc la bătătură. Așa am zis atunci la dom. Atunci n-a fost dom, numa' bătătură.

domăcîn, domăcîni, s.m., gazda, stăpînul casei; domaćin (<sh. domaćin)

Cînd s-adună lumea la praznic, sara, atuncea pui cămașa la domăcînu' cășii. Îi pui cămașa acolo după ușă și pe cămașă pui colac și pe colacu' ăla pui sare, pui lumină și pui un pahar de vin.

dovlețe, dovléti, s.m., dovleac, bostan; tikva, bundeva

la un dovlețe și fă-i culbari în tîrnă, cu pale, și pune dovlețele și și cloceș'e pe dovlețe pînă iasă pui. **drugár, drugárl**, s.m., prieten, amic; drugar, prijatelj (<sh. drugar)

Țiganu' s-a făcut frate cu zmeu', drugari amîndoi.

drugária, s.f., sg., drogherie; prodavnica

Vede la o fereastră la o drugaria bomboane...

dudăi, v.t., IV, a alunga, a lovi; oterati, udariti și cînd s-a dus fata ei, mișșoara a dat să ia după

fată. Ama ea a dudăit-o-ndărăt. Și n-a vrut să să ducă.

F

fasúl, s.m., pl., fasole; pasulj

Eu la omu' meu și copil am să le fac fasul și mă-măligă, mălai, și să le dau în traistă să-și ia cu ei.

fumlgári, s.m., sg., furnicar, mușuroi; mravinjak și tai în ziua de năpror, tai din urechia la mn'el... Le lei și le tai și îi duci în furnigari.

G

găzdăriță, găzdărițe, s.f., gazdă, stăpîna casei; gazdarica (<sh. gazdarica)

All cînd a șezut sara să să mănînce, găzdărița a gătit almeș balmeș bulumaci.

gódlînă, gódlîne, s.f., an; godina (<sh. godina) Atuncea pe vremea la bugari am fost. Și am fost dve godine la sîrb.

I

igrăncă, s.f., sg., petrecere, dans, joc; igranka (<sh. igranka)

Am venit acasă și-am oprăvit vitili și la oră-ndărăt. Pe urm-am produjit igranca.

interesántna, adj., f., (atestat numai în această formă), interesant; interesantna (<sh. interesantna, -tna, -tno)

Mai interesantna poveste eu știu să povestesc.

iste, adj., pl., (atestat numai în această formă), asemănător, identic, la fel, același; isti (<sh. isti, a, o)

Rumîn'eș'e vorbim toți, ama nu sunt iste vorbill.

Î

Î

încîntă, v.t., I, a încinge; upaliti

Făcea focu și să-ncînta și vatra, da să-ncînta și țăștu'.

încură, v.t., I, a mîna caii, a alerga; juriti, trčati

Miercurea la Sîntoad'eri se-ncură caii.

învărucî, v.i. și r., IV, a se înfrăți; kumačiti se, sestrimiti se, bratimiti se

Atunci s-a-ntîlnit, s-a adunat două fete ori doi copii și ei s-a învăruicit. – Cum? – Ama și-a schimbă acolo oauă una la alta și de-aici încolo o să zicem verșoară ori veruică ori surată, cum s-a vorbit el'e că să zică.

J

jăduji, v., IV, a avea obligația; zadužiti se, imati obavezu

În ziua ei cînd este să să jădujească să facă țaste. **Jlvótînă, Jlvótîne**, s.f., animal, jvină; životinja (<sh. životinja)

Să ne făc'em un zîd de piatră și să prindem noi toate jivotinili, un urs, un lup, o vulpe...

L

lăpădă, v.t., I, a vărsa; sipati, prosipati

Am făcut focu', am lăpădat apă și am dat de po-mană la Joimari. Merge el în vale, ama mergând scoate din poznar o nucă, o lapădă.

lătrăni, v.i, IV, a lătra; lajati

All cînd să treacă la un pod să lătrănesc niște cîini pe el.

leghéndă, leghénde, s.f., legendă; legenda (<sh. legenda)

Asta este leghendă d'e Ispasu-ăl mic.

lemn, lémnne, s.n., sg., copac, pom; drvo, stablo

Eu nu știu așa. Eu știu că el s-a suit în lemn. Și strigă

el de acolo din lemn.; – Ce-ai luat? – Așchii de la lemn trăsniț.

leşiá, v.t. și r., l, a (se) spăla; kupati se, prati se, umivati se

Cînd știi eu, c-am fost mică, noi ne leșiam dim-in'eața cu oman. Dis-de-noapte ne leșiam.

loc, lócuri, s.m., ogor, parcelă de pămînt deținută de o familie; njiva

Du-t'e tu 'năint'e și spun'e-i muma-ta să gătească că mîin'e n'e duc'em la loc în Popovac să arăm.

lóvji, s.m., pl. (atestat numai în această formă), vînători; lovci (<sh. lovci)

Ali acușa vin lovji și dau drumu' la copoi.

lumínă, lumíni, s.f., lumina; svecă

– Aji pus ceva la zăpisc? – Pa, flori. Și lumini. Lumini am pus.

M

mărăcîne, mărăcîni, s.m., tufă, boschet, spini; trnje
Cînd el să pusă să cînte din cimpoi, oile joacă și el acolo s-a pus și el să joace și-a rupt cojocu' tot în mărăcîne.

mîișoára, mîișoáre, s.f., dim., pisicuță; mačkica, mače

Muma vitregă a minat-o p'e fată la moară. Și s-a luat mîișoara după ea.

mn'el, mn'el, s.m., miel; jagnje

Ea a-mbrăcat nouă cojoace, și-a luat oili, mn'eii, și-a plecat.

móra (moáre), v.i., trebuie; morati (<sh. morati)

Și áia, lovji, cică: Moare să fie vreo zvercă aicea; Joci, mora să joci!

N

naprór, s.m., prour; dan uoči praznika

La napror ne sculăm noi bab'ele álea bătrîn'e dis-

d'e-noapte și ne duc'em întîi și-nfii cu alle-n napror. Și după ce naprorăm olle venim și le-nchid'ém.

naprorá, v. t., l, a sărbători ziua de prour; proslaviti dan uoči praznika

La napror ne sculăm noi bab'ele álea bătrîn'e dis-d'e-noapte și ne duc'em întîi și-nfii cu alle-n napror.

Și după ce naprorăm olle venim și le-nchid'ém.

narlát, s.m., sg., sumă de bani fixată în trecut de autorități ca limită maximă a impozitului pe produse, pe vite etc., nart; norma, obavezni deo

Nu e grîu nici unde. Ama el să dea nar'iat d'e grîu. Macar un bob, doi.

năregénle, s.f., ordin, comandă; naređenje (<sh. naređenje)

A venit năregenie că tot copilu' să-și omoare pe tată.

nírma, pr. neg., nimeni; niko

Nima să n-albe tată.; Și-acușa nima nu știe da vrun munte.

níšta, pr. neg., nimic; ništa (<sh. ništa)

normálno, adv., bineînțeles, normal, sigur; normalno (<sh. normalno)

La Sîntilie noi normalno ferbem porumbi.

nújdă, nújde, s.f., treabă; nužda (<sh. nužda), (doar în expr. nujda mare < sh. velika nužda)

El și-a făcut socoteala că să duce pentru nujda mare. Da' copilu' s-a pișat și, cînd să-ntoarce, tat-su s-a pus pe măgăriță.

O

oblčno, adv., de obicei; obično (<sh. obično)

Atuncea muierile obilno se dezbracă-n piel'ea goală, lapădă tot d'e pă ea și să tăvăl'e în locu' áia acolo d'e und'e e cul'es d'e către áia.

ódma, adv., imediat; odmah (<sh. odmah)

Ea odma a leșit și a luat-o Sîntoad'erii și-a jucat-o și-a spart-o și i-a luat mașili și le-a urzit și le-a pus pe

gard.

ogás, s.m, rîu; potok

Aia și-a minat nora la ogaș să spele lina.

ogodí, v.t. și r., IV, a cădea la înțelegere, a stabili; pogoditi se

Putem noi să ne-ogodim așa: Eu să-ji argăsăsc un an de zile și nimica nu-ji fac, decît să-mi faci tot asta de mîncare, că mje mult îmi place.

ogrdái, v.t., IV, a hotări, a stabili; odrediti

Fiindcă Dumnezeu a ogrdait ziua aia să fie ziua la muierii...

omán, s.m., fit. Inula helenium, iarbă mare; oman
La Sîntoad'erii s-a leșiat cu oman.

opráví, v.t., IV, a pregăti; spremiti

Am venit acasă și-am oprăvit vitili și la óră-ndărăt.

ópște, adv., deloc; uopște (<sh. uopște)

Și el opște n-a lucrat ziua.

órá, óre, s.f., horă; kolo

La óră n'e-am dus. Tri zile la Paști n'e-am dus la óră.

P

pădínă, pădîne, s.f., pantă, coastă; padina (<sh. padina)

Ala ară, ama mai în vale de pădînă.; Comșiu' fuge de rupe, pîn' s-a pierdut pe pădînă-n vale.

pădúre, s.f., lemne; drva

Și a mers la omu' áia la colibă. Cîn' se duce, áia a adus pădure, a adus tot, decît să pornească lucru'.

pecínă, pecîne, s.f., peșteră; pečina (<sh. pečina)

Dă peste-o pecină și se bagă el în pecină.

pitulá, v.t. și r., l, a ascunde; sakriti se

Și cînd o rupe și áia să fugă, să duce să să pitule. C-acuș vine poljița după el.

póimă, numai în expr. n-am poima; habar n-am; nemati pojma (calc după sh. nemati pojma)

N-am póimă. Decît le știu cum le cheamă, da' nu știu nici eu ce-a făcut el'e muierii cu el'e.

Lumina

popf, v.t., IV, a cobî; popovati

A, mă, tu ne popiș nouă că să nu prindem nimica.

postof, v.i., IV, a exista; postojati (<sh. postojati)

Ai noștri, zăinat fiindcă nu l-a lăsat acia, pe urmă joia alaltă a făcut pe Ispasu-ái mic. Da' el pe cîrindare opște nu postolește.

potmorí, v.t., IV, a obliga; primoravati, primorati

Ama el zice, acolo unde-i tat-so pitulat, cum să făcem noi, că acușa n'e pun'e, n'e potmorășt'e, zice, să dăm, zice, de grîu.

poznár, poznáre, s.n., buzunar; džep

Și i-a luat și nucl. Ama el a umplut poznarili.

prevărá, v.t., l, a înșela, a minți; prevariti (<sh. prevariti)

Pă nu e țapăn, decît că l-a prevărat pe zmeu.

prevăránt, s.m., viclean, șiret; prevarant (<sh. prevarant)

Țiganu' decît că e prevărant, nu e țapăn. Pă nu e țapăn, decît că l-a prevărat pe zmeu.

prichíní, v., IV, a oprî; prekinuti

Și pe urmă dintr-aia a zis să prichinească ái bătrîni, să nu să mai omoare, că ái bătrîni știu una mai mult decît ai tineri.

prîg, adj., pîrg, rumen; crven, rumen

Are doi boi albi. Ama la unu din áia are roșu, ca cînd este prîg.

prodují, v.t., IV, a continua; produiliti, nastaviti (<sh. produžiti)

Am venit acasă și-am oprăvit vitili și la óră-ndărăt. Pe urm-am produjit igranca.

R

răcluniță, s.f., numai în expr. a avea răcluniță, câștig, profit; računica (calc după sh. imati računicu)

Eu sunt dulgheri. Și eu lucru la căși. Pă zice: Ai tu vreo firă vreo răcluniță ce lucrî? Pa am, cum să n-

am? Fac bani buni. Eu am mai bună răcluniță decît ce ai tu de la oile tăle.

récl, réclurí, s.n., cuvînt; reč (<sh. reč)

Da' noi vorbim așa, nici noi nu știm cum vorbim, de adunătură... Sunt multe reciuri. Rumîn'esh'e vorbim toji, ama nu sunt iste vorblli.

roc, s.m., sg., termen; rok (<sh. rok)

Eu îți dau roc să-mi faci de prînz să mînc d-ai!

S

săcúl, s.m., sac, desagă; džak

Și-a plecat cu oili pe cîmpie să le pască. Ali vin'e unu cu săcuiu' la șold și în săcul mîstria, ciocanu', cleștele...

scroz, adv., complet, tot; skroz (<sh. skroz)

La Joimari să-mpărțăște, se dă de pomană, nu se gătește nici cu zăil'in, scroz vine de post.

slávă, sláve, s.f., praznicul casei; slava (<sh. slava)
Slava e praznicu' la cîte-o casă. Cînd s-aducă lumea la praznic, sara, atunce pui cămașa la domăcinu' cășli...

sóbă, sóbe, s.f., cameră, odaie; soba (<sh. soba)
Eu fusăi la fereastră cînd fusăși tu cu muma în sobă. Ama eu nu m-am înfierătat și îi spusăi tati.

soproșténie, expr. vb., formulă prin care cineva își cere iertare; s oproštenjem (<sh. s oproštenjem)
A mers cîtăva vreme și o dată copilu' cică: Tată, oprește, că mie-mi vine să mă piș, soproștenie.

spămîntă, v.t., l, a speria, a înspăimînta; uplașiti
Taci, bre, țigane, că spămînți purcelu'!

spejtalno, adv., (în mod) special, particular; în-deosebi; specijalno (<sh. specijalno)

Amu cu muiera are copil. Are boi, car, plug și are și căruță de să duce spejtalno în oraș...

străchină, străchlni, s.f., vas de lut ars, de ceramică, bîld; činija

Pa am facut Paștîli. Și cu lîngurî'a în strachină și-am

pus toporu' di d'asupra d'e brazda aia acolo.

Svėti Gheórghe, s.m., Sfîntul Gheorghe; sveti Đorđe (<sh. sveti Đorđe)

Acolo punem mn'elu' pe astal, pun'em colac'u', vin'e poța, cel'esh'e colac'u', cel'esh'e masa acolo și noi dăm d'e pomană lu' Sveti Gheorghe.

Ș

șchetu', v., IV, a nenoroci; ștetovati, imati ștetu și se tăvăle (...) și pă urmă zblară. Zice: Să l se șchetuie la ăla care-a luat! Vaca, oala să-i moară, zblară ca copiii să-i moară...

ședércl, s.f., pl., șezători; sedeljke

Asta e iar poveste de s-a povestit atunci, în vremea aia, cînd am fost eu copil, pe la șederci.

T

tamán, adv., tocmai, întocmai, chiar, exact; taman, baș

Și cînd dă peste un turc, taman să cacă.

tarîng, tarînguri, s.n., clopot; zvono
Nu s-a bătut tarîngu' d'e la Joimari, numai o blană băt'ea pină la Paști.)

téșca, adj. (atestat numai în această formă), complicat, dificil; teška (<sh. teška)

Este o poveste și mai teșca, ama are un parțiel de bezobrazna.

țîrlă, țirle, s.f., loc neacoperit și neîmprejmuit unde se odihnesc vitele și oile în timpul pășunatului; trlo
Rupi crengi de jugastru la năpror și înfigi la ușa cășli, pe la țirla la oi, la țirla la vaci, la loc, te duci la loc și pui și-n loc jugastru.

trăgní, v.i., IV, a înceta, a se opri; trgnuti se, prestati
Purcelu' l-e frică, trăgn'esh-te!

troácă (troc), troáce, s.f., vas de lemn pentru păs-trarea apei; tikva za vodu

Ea s-a sculat întîi, a fierț oala cu pasul, a făcut mălai, a pus în trăistă troaca cu apă.; Am lăpădat apă și-am dat de pomană. Și-am luat apă în troc și-am venit acasă și-am pus în ocolu' la focu' ăla unde l-am făcut dimineața acasă.

tufán, tufáni, s.m., fit. Quercus pubescens, stejar; vrsta hrasta

Și el s-a dobarîit din tufan și s-a dus la soră-sa.

tul'án, tul'ái, s.m., tulpina porumbului (partea ră-masă din tulpină după recoltare); tuluzina
Na ce-a cul'es porumbii și trebe să taie tul'ei.

tuná, v.i., l, a-și aminti, a-și aduce aminte, a ajunge; zapamitii, setiti se; stičí

Ăstea mi-a tunat de cînd am fost mică.; Cînd a tunat în oraș, vede la o fereastră la o drugaria bom-boane.

T

țást, țaste, s.n., obiect de pămînt sau de fontă de forma unui clopot, cu care se acoperă pîinea, mălaiul etc. puse la copt pe vatra încinsă, țest; cre-pulja

Atunci în ziua aia muierile iasă la utrină și fac pamint și-l calcă și fac de copt pîinea, țaste.

țîră, adv., puțin; malo

Merg'e el în vale, ama mergînd scoate din poznar o nucă, o lapădă. Mai merge o țîră, scoate un bombon, îl lapădă.

joálă, joále, s.f., haine (mai ales la plural); odeca, odelo

A dezbrăcat joalili popa și țiganu' se-mbracă, da' el se-mbracă cu joalili țigănești. S-a făcut țăgan popa.

U

ulmá, v.t., l, a simți, a mirosi; nanjušiti, osetiti

Lumina

Și copoi de la gaură a pornit să alătre, că a ulmat că este ceva înăuntru.

urzi, v.t., IV, a pregăti, a întinde urzeală în războiul de țesut pentru a începe țesutul; navijati (prelu)
Ea odma a leșit și a luat-o Sîntoad'erii și-a jucat-o și-a spart-o și l-a scos mațili și le-a urzit și le-a pus pe gard.

utrínă, utrine, s.f., băătură; utrina (<sh. utrina)
Atunci în ziua aia muierile iasă la utrină și fac pamint și-l calcă și fac de copt pîinea, țaste.

V

vărulceálă, s.f., sg., înfrățire, legămînt; kumallenje, sestrimljenje, bratimljenje

...și-a dat ou una la alta și s-a trecut în cîrcă piste ogaș (...). Și, znaci, atunci s-a legat aia, înfrățala aia, vărulceala aia.

véze, numai în expr. N-are veze.; n-are nici o legă-tură; nema veze (calc după sh. Nema veze)

vrúndeva, adv., undeva; negde
Da, așa s-a vorbit, că ei cică nu sunt aici la Paști. Sînt duși vrundeva. În mînă Dumn'ezău vrundeva.

Z

zar, s.m., sg., zahăr; šečer
Eu o să cumpăr bomboan'e, zar, ce trebuie...

zălnăt, adv., în ciudă; za inat (<sh. za inat)
Ai noștri, zăinat fiindcă nu l-a lăsat acia, pe urmă joia alaltă a făcut pe lăpasu-ăl mic.

zăil'in, zăil'inuri, s.m., untdelemn, ulei; ulje, zejtin (<sh. zejtin)

La Joimari să-mpărțăște, se dă de pomană, nu se gătește nici cu zăil'in, scroz vine de post.

zăpisc, s.m, sg., copac sfințit; zapis (<sh. zapis)
N'e-am dus cu dascălu' la zăpisc d'e-am slobozit zăpiscu'.

Conf. univ. dr. FELICIA BURDESCU

Lucian Blaga și poezia de iubire

Cât despre lumina strălucitoare peste bolta cerească, suportul întregii creații și-al universului, în tărâmurile lor cele mai înalte, nu este decât stropul de lumină care sălășluiește în trupul omului. De fapt, manifestarea ei este chiar căldura pe care o simți în atingerea cârnii.

Upanshade

Înainte, precum și după primul război mondial, poezia română de dragoste are modele romantice sau simboliste de marcă: Eminescu, Macedonski. Ștefan Augustin Doinaș pune poezia de dragoste din această perioadă sub semnul a două caracteristici majore: barocismul persistent al imaginii și senzualitatea expresiei.¹ Tema iubirii în poezia română la începutul secolului al XX-lea va rămâne permanent combinată cu tema naturii sub influența Romantismului german sau a Simbolismului francez.

Cum este reprezentată iubirea în poezia română modernă? Un sentiment omenesc de origine divină menit a susține arderea vitală în sens uman peren. Iubirea stă la baza creației poetice sugerată de aceeași metaforă a focului. Demonul creației este perpetuu legat de sexualitate. Nu întâmplător, polenul și cenușa umplu potirele iubirii în opera lui Blaga, în sensul revelat

de G. Bachelard,² iubirea este în sine o aventură inițiată pentru poezi, un moment de revelare a divinului. Sacrul nu-și găsește prezența în adâncurile sentimental intime ale creaturii decât ca o recunoaștere a iubirii ca lege a firii, prezentă în tiparul existențial. În varietatea dragostei umane: maternă, paternă, filială, erotică, omul este protagonist într-o relație inter-subiectivă de reciprocitate. Relația eu-acela (Dumnezeu) își află o singură expresie remarcabilă în poezia adorației mistice a lui Vasile Voiculescu. Tensiunea lăuntrică, izbucnirile nedomolite exprimă consumul unei subiectivități creatoare care face din iubire o cale miraculoasă spre poezie, de la ritualurile precreștine de fertilitate, de la mitul antropologic al germinării până la mitul poetic modern.

Lirica română de dragoste este departe de idila pastorală, complexitatea ei își are originea în creația eminesciană. Senzuclul și spiritualul se în-

1 Cf. Ștefan Augustin Doinaș, *Însemnări asupra bestiarului blagian*, în *Orfeu și tentația realului*, Eminescu, București, 1974, p. 180.

2 Cf. Gaston Bachelard, *Psihanaliza focului*, Univers, București, 1989, p. 50.

zăpuc, s.m., sg., zăpușeală, năduf; omorina, vručina

Acușa lupu șede-acolo, ama a zice: Doamne, dă-i, Doamne, zăpuc, să moară nărodu' ăsta de zăpuc, să ies și eu de-aicea.

znăcl, adv., adică; znači (<sh. znači)

Așa strigam noi, fetiții. Znaci să-ți crească păru' cît coada la cal.

zvércă, s.f., sg., animal sălbatic; zverka, zver (<sh. zverka)

Și ăia, lovji, cică: Moare să fie vreo zvercă aicea.

* * *

- Mai interesanta poveste... Eu știu să povestesc o poveste care... A venit năregenie că toți copilu' să-și omoare pe tată. Nima să n-aibe tată. A venit năregenie și unu a luat și l-a pitulat pe tată. Nu-l omoară, și-l pitulă. Când l-a pitulat, a venit năregenie de la țaru' că să se ducă iarna să aducă frunză verde. Când e nămetele mai mare s-aducă, și-acușa nima nu știe da vreun munte. Acolo s-a facut da ăi bătrîn a știut muntiele ăla care este, este bor acolo, este frunză verde. Și spune la copilu' lui: Să te duci în cutare munte, că acolo-i frunză verde, s-aduci să-i arăți lu' țaru' frunză verde. Când s-a dus cu frunză verde la țaru', a-ntrabat că de unde știuși tu să te duci acolo. El, c-atunci a-uzit că el l-a pitulat pe tat-su. După ce l-a pitulat pe tat-su, tată-su l-a povestit lui de-un munte și-a știut și țaru' a prins de rînd că el l-a pitulat pe tata lui.

- Da' nu e grîu?

- A?

- Da' nu el zicea că grîu?

- Nu, nu, frunză verde. Iarna la Crăciun, cînd e nămetele mai mare. S-aducă frunză verde țaru' l-a

pus pe copilu-ăla s-aducă. Și el s-a dus și-a zis că l-a spus tata. Că țaru' știe unde este frunză verde. El a umblat prin lume și-a văzut unde este frunză verde. Acolo-n vun munte. Și l-a prins țaru'. Țaru' l-a prins că el l-a pitulat pe tată-su. Și l-a luat și l-a omorît. Țaru'. Că de ce l-a pitulat pe tat-su.

- Da' tu cum știi tu cu aia, cum a fost?

- Eu știu că iarna a dat năregenie că cică să să omoare părinții. Toți. Să nu mai fie oameni bătrîni. Eu așa știu. Ama unu nu l-a omorît pe tat-su, l-a pitulat. Uite-așa cum zice moșu ăsta. Și vin'e ăla să să ca'e grîu. Nu e grîu nicî unde. Ama el să dea nar'at de grîu. Macar un bob, doi. Ama el zice, acolo unde-i tat-so pitulat, cum să făcăm noi că acușa n'e pun'e, n'e potmorășt'e, zice, să dăm, zice, de grîu. Să l'e duci, taică, în furnigari. La furnici. Și el s-a dus la furnigari acolo și-a bîrcăit și a găsit grîu și-a dus grîu la ăla. Și pe urmă dintr-aia a zis să prichinească ăi bătrîni, să nu să mai omoare, că șei bătrîni știu una mai mult decît ai tineri.

Vezi, eu d'e frunză n-am știut, vezi, da știu d'e grîu. ■

Lumina

Lumina